

CZU: 81`373.612.2

[https://doi.org/10.59295/sum10\(180\)2023_15](https://doi.org/10.59295/sum10(180)2023_15)

INTERPRETĂRI ALE METAFOREI ÎN LINGVISTICA MODERNĂ

Halil SERRAC,

Liceul Moldo-Turc „Orizont”, Turcia

Articolul include descrierea diversității aspectelor ce țin de metaforă, fiind rezultatul analizei minuțioase a zeci de studii europene și americane despre metaforă și prezintă rezultatele unei panorame analitice a acestora. Ca urmare, această analiză include o serie de aspecte de actualitate. Una dintre ele este dezvoltarea unei teorii a metaforei care să integreze diverse abordări (lingvistică, cognitivă, comunicativă și pragmatică) ale studiului metaforei, reproducând schimbarea unei abordări cognitiv-lingvistice a analizei limbajului figurativ.

Cuvinte-cheie: *teoria metaforei conceptuale, teoria neuronală a metaforei, teoria relevanței, teoria cognitivă.*

METAPHOR AND ITS INTERPRETATION IN MODERN LINGUISTICS

Abstract: The article includes a description of the diversity of issues related to metaphor, resulting from a careful analysis of dozens of European and American studies on metaphor and presents the results of an analytical overview of them. As a result, this analysis includes a number of topical issues. One of them is the development of a theory of metaphor that integrates various approaches (linguistic, cognitive, communicative and pragmatic) to the study of metaphor, replicating the shift to a cognitive-linguistic approach to the analysis of figurative language

Keywords: *conceptual metaphor theory, meaning focus, metaphor as categorization, blending, neural theory of metaphor, relevance theory.*

Metafora este un fenomen complex și necesită un studiu atent și polivalent, din care motiv a fost necesar să clarificăm caracteristicile de bază ale utilizării metaforei în vorbire, să definim conceptul de metaforă ca fenomen de limbă.

Metafora ca fenomen de limbă însoțește limbajul și vorbirea pretutindeni și ca urmare mulți lingviști sunt angajați în studiul ei. Astfel, lingviștii examinează și interpretează metafora din diferite puncte de vedere, elaborând, de cele mai multe ori, propriile definiții ale acestui fenomen de limbaj. În prezent, cercetările în domeniul metaforei continuă, întrucât nu a fost încă creată o teorie generală a metaforei care ar satisface necesitățile și exigențele lingvisticii moderne [1, p. 54].

Metafora în limbă este un act eminent denotativ, fără a exclude funcția și valoarea ei expresivă, întrucât majoritatea vorbitorilor unei limbi urmăresc nu numai să comunice o informație, dar să o comunice expresiv, atrăgător [2, p. 51].

În stadiul actual, domeniul problematic al cercetării metaforelor acoperă o gamă largă de aspecte legate de studiul naturii limbii, al funcționării acesteia și al tipologiei unităților metaforice - un domeniu de cercetare care este încă relativ neexplorat. În ultimele câteva decenii s-a înregistrat o explozie a studiului metaforei în cadrul științelor cognitive, unde cercetători din discipline lingvistice, filosofice și psihologice au propus diverse teorii privind gândirea și limbajul metaforic.

Multe dintre aceste teorii susțin că metafora este omniprezentă în viață, nu doar în limbajul obișnuit, ci și în gândurile și experiențele noastre. Dintre aceste teorii, cea mai importantă și influentă, specifică interpretării metaforelor, a fost propusă de Fauconnier G. și Turner M. și anume, teoria îmbinării conceptuale [3 p. 133-134].

Deși Lakoff G. subliniază faptul că metaforele se bazează atât pe experiența noastră fizică, cât și pe cea culturală, modelul lor de teorie cognitivă a fost criticat pe bună dreptate pentru că nu ia pe deplin în considerare perspectivele interculturale și rolul modelelor culturale în modelarea gândirii noastre [4, p. 33].

Quinn N. contrazice afirmația lui Lakoff G. și Johnson M potrivit căreia metaforele constituie înțelegerea noastră, susținând că modelele culturale sunt cele care modelează în principal modul în care conceptualizăm și înțelegem realitatea, metaforele fiind pur și simplu alese pentru a se potrivi cu modelele deja existente în mintea noastră. Argumentul lui Quinn N. poate fi criticat pentru că oferă o viziune mai degrabă

unidirecțională a relației dintre cultură, minte și metaforă. Relația este mai complexă, modelele culturale și metaforele interacționând în constituirea înțelegerii noastre [6, p. 53].

Există o legătură dialectică între metafore și modelele culturale: metaforele sunt modelate de modelele culturale existente și, în același timp, ele servesc la reproducerea sau transformarea acestor modele. Un alt dezavantaj al abordării lui Lakoff G. și Johnson M. este neglijarea contextului.

Aceștia consideră metaforele ca fiind „modele de gândire relativ fixe și universale”; cu toate acestea, cercetările privind metafora ar trebui mai degrabă să acorde atenție circumstanțelor sociale, istorice și politice, deoarece acestea „pot avea o influență importantă asupra alegerii și specificării metaforelor”. Așa cum subliniază Chilton P. în analiza sa a discursului politic, metaforele nu sunt date dinainte, ci se constituie mai degrabă în mod interactiv [7, p. 78].

Un aspect important al metaforei este multifuncționalitatea sa. După cum a afirmat Gibbs J., în mod tradițional au fost recunoscute trei funcții ale metaforei [8, p. 124].

Astfel, prima funcție este capacitatea metaforei de a delimita idei care ar fi foarte dificil, chiar imposibil de exprimat cu ajutorul limbajului literal - ipoteza inexprimabilității. A doua funcție a metaforei este aceea de a oferi o modalitate de comunicare compactă și condensată - ipoteza compactității, iar cea de-a treia funcție este aceea de a transmite informații într-un mod viu - ipoteza vivacității. Bazându-se pe, o altă funcție a metaforei este aceea că ne permite să înțelegem aspecte complexe și abstracte ale realității în termeni mai concreți, mai familiari și ușor de imaginat.

În plus, metafora îndeplinește o serie de funcții sociale, în principal pentru a convinge, a distra și a stabili intimitate între vorbitor și ascultător. De asemenea, ea funcționează ca o armă ideologică eficientă datorită faptului că, prin cartografierea structurii din un domeniu sursă către un domeniu țintă, metafora pune în mod necesar în prim-plan anumite aspecte ale conceptului în timp ce ascunde altele.

Lingviștii ruși concluzionează că termenii concept și imagine lingvistică nu sunt sinonimi, deoarece conceptele pe care le desemnează nu se identifică, ci doar se intersectează. Traectoria studiilor interne ale metaforei în domeniul studiului lingvistic rusesc este definită de teoria care a fost reinterpretată din diverse perspective.

Este un punct de pivot pentru teoria metaforei descriptoare a lui Baranov A. La fel, ipoteza invarianței, teoria integrării conceptuale, afirmațiile despre metaforele primare și compuse, modelul coerenței, teoria conectivității metaforei, teoria interacțiunii, modelarea metaforei în discurs [10, p. 114].

Aceste studii sunt realizate în cadrul lingvisticii cognitive, care propune clarificări și reinterpretări ale tezelor metaforei conceptuale, contribuind astfel la evoluția ei ulterioară. Printre concepțiile contemporane ale studiilor despre metaforă se numără, teoria relevanței, teoria neuronală a metaforei, punctul de vedere/modelul de categorizare atributivă, teoriile hibride ale metaforei, metafora ca anomalie, teoria gestalt-interacționistă a metaforei și teoria metaforei ca schemă întrupată.

Programele contemporane de cercetare a limbajului metaforic sunt semnificate de aceste concepții. De altfel, teoria conceptuală a metaforei (sau noua teorie contemporană a metaforei) se amplifică, dar și-a schimbat statutul din univoc în divergent. Necesitatea unei teorii integrate a metaforei este identificată în literatura critică [11, p. 18-19].

Studiile recente privind teoria metaforei se prezintă ca fiind un pluralism de paradigmă. Potrivit lui Steen G. diversitatea metaforei permite structurarea domeniului de cercetare pe baza unor parametri multipli [12, p. 102]. Studiile recente din literatura de specialitate raportează importanța analizei comparative a ficțiunii [13 p. 126].

Conform teoriei conceptuale a metaforei, metafora apare din cartografierea mentală de la domeniul sursă la domeniul țintă în mintea oamenilor, în ideea că noi conceptualizăm lumea în mod metaforic, ceea ce reflectă modul de gândire.

Tendahl M. și Gibbs J. subliniază rolul important al cartografierii pentru metaforă, deoarece cartografierea poate accesa presupunerile contextuale ale enunțurilor și este responsabilă pentru corelarea sensurilor fizice și psihologice ale atributelor conceptelor [14, p. 46].

Modelul de metaforă al lui Tendahl M. aprobă integrarea a două abordări [14, p. 54]. Regiunea conceptuală a cuvintelor, conform teoriei, ar trebui să fie extinsă mai întâi atunci când se amintește un cuvânt. Com-

pletitudinea de stăpânire a sensului cuvântului este înțeleasă ca mijloc predominant, esențial final în toată greutatea cognitivă și comunicativă intralingvistică și în interiorul valențelor culturale care se formează ca urmare a diferitelor și diverselor utilizări [14, p. 68].

Tendahl M. și Gibbs J. susțin că teoria neuronală a metaforei cu metaforă conceptuală poate explica proprietățile emergente. Integrarea structurilor de îmbinare devine structura emergentă care conține mai multe semnificații și elemente decât structurile originale [14, p. 54].

Structura conceptuală de îmbinare este cea care oferă explicații pentru proprietățile emergente. Se remarcă faptul că există trei tipuri de procese care au ca rezultat structura emergentă, și anume, compoziția, completarea și elaborarea. Printr-o serie de îmbinări și proiecții complexe ale elementelor și spațiilor, se formează amestecul metaforic, care fuzionează elementele și asociază inputul sursă și inputul țintă pentru a face interpretări. Ca urmare, proprietățile emergente apar în spațiile de amestecare [14, p. 69].

Teoria relevanței acordă atenție doar inferenței interpretării metaforelor noi. Iar lingvistica cognitivă studiază motivația metaforelor individuale, clasa de enunțuri metaforice și modelele de inferență metaforică [14, p. 52].

Modelului lui Tendahl M. îi lipsesc suficiente lucrări empirice pentru a stabili dacă există o diferență în ceea ce privește efortul de procesare între metaforele de trecere de la o categorie la alta și cele de modificare a categoriei. Metaforele convenționale, expresiile literale, metaforele de traversare a categoriei sau de modificare a acesteia funcționează toate în mod similar. Explicația oferită este că este vorba de un proces de sortare a relevanței conceptului lexical și de profilare în raport cu domeniile externe de cunoaștere [14, p. 32-33].

Lingviștii cognitiști explică faptul că modelele senzorio-motorii recurente motivează utilizarea limbajului metaforic, iar multe metafore noi apar în urma unor procese complexe de îmbinare [15, p.64].

Regiunea conceptuală este formată din mai multe componente care sunt informațiile contextuale ale cuvântului, conceptul lexical, cunoștințele factuale, precum și cunoștințele fonologice și morfologice și sloturile libere.

Regiunea conceptuală furnizează informații lexicale și informații procedurale pentru construirea unui concept ad-hoc. Astfel, o regiune conceptuală este o etapă de pregătire pentru construirea unui concept ad hoc. Iar cunoștințele externe variază de la un context la altul, în diferite situații [16, p. 78-79].

În acest sens, există o relație de complementaritate între lingvistica cognitivă și conceptele ad-hoc în cadrul teoriei relevanței, în sensul că conceptul ad-hoc înglobează în minte cunoștințele externe din regiunea conceptuală

Stöver H. propune noul său model hibrid de metaforă cu o arhitectură mentală modulară. Diferitele formate de reprezentare ar trebui să fie procesate separat și, astfel, nu s-ar întrerupe reciproc. Se presupune că mecanismul de înțelegere a metaforei este o ipoteză internă în cadrul cadrului modular al minții. În cadrul arhitecturii mentale modulare, putem distinge faptele logice între intuițiile subiecților și evităm să punem împreună toate formatele de reprezentare pentru a nu le generaliza. Cadrul are un mecanism special de procesare care poate aranja o specializare la nivel propozițional, specificând acuratețea gândirii și, astfel, poate descărca pur și simplu procesele asociative [17, p. 46].

Acest punct de vedere contrazice teoria relevanței, deoarece teoria relevanței nu consideră metaforele ca fiind o categorie separată care necesită o procesare lingvistică specializată. Noul model hibrid al metaforei oferă un sprijin puternic pentru interpretarea metaforei și forțează cercetarea metaforei într-o nouă direcție către o relație complementară).

Caracteristicile teoriei integrate complete a metaforei sunt rezultatul extinderii domeniului de cercetare, care trebuie să țină cont de diverse dimensiuni și abordări. Potențialul pozitiv al teoriei metaforei permite furnizarea de dovezi în metodologia unităților metaforice, a contextelor [17, p. 49].

Abordările multiple de analiză a metaforei, natura sa ambiguă stabilește rezultatele diverse. Există o teorie hibridă a metaforei și un nou model hibrid care sunt concepții integrate ale metaforei [18, p. 23-24].

La baza teoriei integrate stă principiul integrării teoriei conceptuale a metaforei și a teoriei relevanței. „Teoria hibridă a metaforei” a lui Tendahl M. este o combinație de idei cognitiv-lingvistice cu cele ale teoriei relevanței, ca punct de plecare. Modelul lui Stöver H. corporizează noțiunea de metafore conceptuale într-o formă modificată, contabilizând metafora în gândire. Așa cum a presupus anterior teoria relevanței, unele

metafore își au originea în limbaj, iar altele în gândire (lingvistică cognitivă). Modelul lui Stöver H. le poate lua în considerare pe amândouă [18 p. 25].

De remarcat în mod deosebit este efortul de a studia procesul de percepție și înțelegere a unităților metaforice în timpul procesului de comunicare. Limba este considerată de autori ca un fenomen socio-istoric care reflectă evenimentele sociale și structura societății [18, p. 20-21]. Interesul cercetătorilor este utilizarea modelelor comune și individuale ale limbajului figurat, aplicațiile sale în studiile de corpus și achiziția limbii.

Din analizele de mai sus, se observă că teoria relevanței oferă o alternativă reală la o abordare lingvistică cognitivă a metaforei. Dar unele deficiențe trebuie să fie rezolvate de către abordarea lingvistică cognitivă, iar lingvistica cognitivă oferă o perspectivă asupra proprietăților emergente.

În acest articol am analizat modul în care abordarea teoretică a relevanței și abordarea lingvistică cognitivă a studiului metaforelor se completează reciproc și a explicat avantajele acestor două abordări care pot rezolva problemele în mod cooperativ în interpretarea metaforelor. Așa cum s-a menționat mai sus, există încă unele probleme în aceste două abordări și este necesar să se găsească unele soluții pentru a da mai bine seama de aceste probleme. Atât abordarea cognitiv-lingvistică, cât și cea bazată pe teoria relevanței pot oferi noi modalități de contabilizare a metaforei, iar perspectiva complementară poate oferi cadre pentru metaforele literare care pot completa unele aspecte care nu pot fi explicate în mod exclusiv.

Se consideră că integrarea acestor două abordări poate aduce o nouă lumină asupra studiului metaforei.

Referințe:

1. Minikeeva, A., Sadykova, AG, & Lazzerini, E ., *Conceptual blending in metaphors in the 2016 preelection campaign*. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(6), 2019, 285p.
2. Bahnaru, V., *Elemente de semasiologie română*. Chișinău: Știința, 2009, 286 p.
3. Fauconnier, G., & Turner, M ., *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books, 2008, 254 p.
4. Lakoff G., Johnson M., *Les métaphores dans la vie quotidienne*, (V.O.: 1980), Les Editions de Minuit, Paris, 1985.
5. Quinn, N., *The cultural basis of metaphor* In J. Fernandez (ed.), *Beyond Metaphor: The theory of tropes in anthropology*. Stanford: Stanford University Press, 1991, 393 p.
6. Chilton, P., *Security Metaphors, Cold War Discourse from Containment to Common House*, New York, Bern, Frankfurt/M.: Peter Lang, 1996, 468 p.
7. Gibbs, J., (Ed.). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge University Press, 2008, 451 p.
8. Semino, E, Demjén, Z, & Demmen, J. *An integrated approach to metaphor and framing in cognition, discourse, and practice, with an application to metaphors for cancer*. *Applied linguistics*, 39(5), 2018, 645 p.
9. Galiulina, I., Spiridonov, A., & Byiyk, I. . *Peculiarities of verbal representation of a conceptual language image „night in the poetic texts of Afanasy Afanasyevich Fet”*. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(6), 2019, 485 p.
10. Baranov, A., *Deskriptornaya Teoriya Metafor [Descriptor theory of metaphor]*. Moscow, Yazyki slavyanskoi kul'tury. 2014, 127 p.
11. Sperber, D., & Wilson, D . *A deflationary account of metaphors*. *The Cambridge handbook of metaphor and thought*, 2008, p. 105 p.
12. Serebrennikov, B., *Nominatsiya i problema vybora // Yazykovaya nominatsiya: Obshchie voprosy*. Moskva, 1977, 287 p.
13. Sperber, D., & Wilson, D., *A deflationary account of metaphors*. *The Cambridge handbook of metaphor and thought*, 2008, p. 105 p.
14. Tendahl, M., & Gibbs JR, RW., „*Complementary perspectives on metaphor: Cognitive linguistics and relevance theory*”. *Journal of pragmatics*, 40(11), 2008, 1823 p.
15. Gibbs, J., (Ed.). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge University Press, 2008, 451 p.
16. Tendahl, M, & Gibbs JR, RW., „*Complementary perspectives on metaphor: Cognitive linguistics and relevance theory*”. *Journal of pragmatics*, 40(11), 2008, 1823 p.

17. Stöver, H., *Metaphor and relevance theory: a new hybrid model*, 2010, 241 p.
18. Semino, E., Demjén, Z., & Demmen, J. *An integrated approach to metaphor and framing in cognition, discourse, and practice, with an application to metaphors for cancer. Applied linguistics*, 39(5), 2018, 645 p.

Date despre autor:

Halil SERRAC, doctorand, Liceul Moldo -Turc „Orizont.

ORCID: 0000-0002-9785-340X

Vasile BAHNARU, coordonator științific, doctor habilitat.

Prezentat la 13.12 .2023